

מתוך הדוח 8
למידה רגשית-חברתית בחינוך בישראל:
יוזמת אורחא, נתוני שלוש פעימות תשפ"ד-תשפ"ה

אורחא
Orcha
أورحا

פרק חמישי
מיומנויות רגשיות-
חברתיות לטיפול חוסן
ומערכות יחסים מיטיבות
נתוני גני תקווה

מסמך זה מהווה פרק מתוך הדו"ח השלם אשר פורסם בשנת 2026 על ידי יוזמת אורחא וכותרתו: "מיומנויות רגשיות-חברתיות בקרב פרקטיקאים ותלמידים: יוזמת אורחא, נתוני שלוש פעימות תשפ"ד-תשפ"ה". במסגרת הדו"ח השלם אפשר למצוא נתונים ומידע רב בדבר מיומנויות רגשיות חברתיות בקרב פרקטיקאים ובקרב תלמידים, תנאים תומכים בקידום המיומנויות ומדדי תוצאה. הנתונים הם מחמש שותפויות שביוזמה: נהריה, מע'אר, באקה-אל-גרבייה, גני תקווה ובני ברק. כמו כן אפשר למצוא נתונים ומגמות עבור כלל השותפויות בראיית-על ומידע נוסף בדבר פיתוח הכלים, איסוף הנתונים וניתוחם.

תודות

תודה לכל חברות וחברי שותפות גני תקווה: קובי זמיר, מלכה קרן, יוני צ'ונה, תמר חביב, אלון אלקובי, מיכל גוטמן קרמר ואסנת ציפר על הובלה משותפת ותשוקה להיטיב את מערכת החינוך. תודה לצוות המפקחות במשרד החינוך: ד"ר לימור אפלבוים, אביבה עטרי, רעות ארליך, הילה אפשטיין, דקלה רוזנבוים וגאלי אלדר על שיתוף הפעולה ועל התרומה מהידע העמוק שלכן. תודה לחברי הארגונים המלווים בשטח: עדי קורן, אגם שוסטר, יעל זאגא קופפר, אלונה איזנברג, איתי פלר, טל פרנקל, אורי שייקוביץ, אלון אלקובי ומיכל גוטמן קרמר. תודה לד"ר דוד רטנר ולמתכללות ההערכה על הליווי המקצועי. תודה למנהלות ולמנהלי בתי הספר: נופר אלפסי לס, הדר צדיק, הרב יאיר מילוא, מיכאל הררי, יעריית חן עגיב, רתם פרידמן לוריא, עינת לביא ונעה פניג רכט על ההובלה והאמון. תודה למובילות ולמוביל ההערכה בבתי הספר: סימה בוטבול, הילה תובל, אהובה רוזנבאום, דינה גלזנוב, מיטל דבש, צליל חורש, אופיר בן דוד, תמר זדרמן ושירה בקל ולכל נשות ואנשי החינוך בגני תקווה על פתיחות ושיתוף הדרך גם בימים מאתגרים.

מחברת: ד"ר ענבל לינצ'בסקי – תוכנית בית ספר סגול, מרכז סגול למוח ותודעה, אוניברסיטת רייכמן
עורכים אחראים: ד"ר דנה אביטל, ד"ר דוד רטנר
עריכת לשון: נילי עדן
עיצוב: ריקי אדרי

יש לצטט מסמך זה באופן הבא: לינצ'בסקי, ע. (2026). מיומנויות רגשיות-חברתיות לטיפול חוסן ומערכות יחסים מיטיבות: נתוני יומת גני תקווה תשפ"ד-תשפ"ה. בתוך ד. אביטל וד. רטנר (עורכים), *מיומנויות רגשיות-חברתיות בקרב פרקטיקאים ותלמידים: יוזמת אורחא נתוני שלוש פעימות תשפ"ד-תשפ"ה*. יוזמת אורחא – בשביל צמיחה רגשית חברתית בישראל.

©2026 כל הזכויות שמורות ליוזמת אורחא: בשביל צמיחה רגשית-חברתית בישראל.
חל איסור מוחלט על כל שימוש מסחרי בתוכן מסמך זה, אלא אם ניתנה לכך הסכמה מפורשת ובכתב מטעם אורחא.

פרק חמישי

מיומנויות רגשיות-חברתיות לטיפול חוסן ומערכות יחסים מיטיבות נתוני יוזמת גני תקווה תשפ"ד-תשפ"ה

תמצית הממצאים

בפרק זה מוצגים ממצאי ההערכה של שותפות גני תקווה, הפועלת כחלק מהיוזמה הארצית "אורחא – בשביל צמיחה רגשית-חברתית בישראל". השותפות המקומית נבנתה כדי לחזק את המענים הבית ספריים בתחום הלמידה הרגשית-חברתית (SEL), תוך התמקדות בהטמעה רחבה, ארוכת טווח ושיטתית בכל שלבי החינוך ברשות. העבודה בבתי הספר נעשית באמצעות מעבדות בית ספריות ללמידה ופיתוח, בהובלת צוותים פנימיים בכל בית ספר.

הנתונים נאספו בשלוש פעימות במהלך תשפ"ד-תשפ"ה, באמצעות שאלוני דיווח עצמי שהועברו ב-8 בתי ספר בגני תקווה בקרב תלמידים בכיתות ד'-ו"א ובקרב פרקטיקאים. כלי המדידה כללו שילוב של שאלוני ליבה המשותפים לכלל השותפויות לצד מדדים ייחודיים לשותפות המקומית, אשר בחנו מיומנויות SEL, תנאים תומכים ומדדי תוצאה.

הממצאים מצביעים על מגמות חיוביות בקרב כלל אוכלוסיית המורים ובקרב התלמידים, בעיקר אצל תלמידי בית הספר התיכון וחיבת הביניים.

בקרב תלמידי בית הספר התיכון נמצאה עלייה עקבית בכלל סוגי המדדים: מיומנויות SEL, תנאים תומכים ומדדי תוצאה – עם שיפור מובהק במדדי ניהול עצמי, פעולות תומכות רווחה אישית, קשר מורה-תלמיד, מניעת בריונות, מניעת בריונות ברשת, וכן במדדים של אוטונומיה, שילוב SEL בפרקטיקה ופרקטיקות תומכות תנאים מצמיחים, עם אפקטים בולטים בעיקר במדדי התנאים התומכים ובמדדי התוצאה. גם אצל תלמידי חטיבת הביניים נרשמו עליות מובהקות, גם אם קטנות, במדד זיהוי רגשות ובתנאים התומכים לטיפול אוטונומיה ופרקטיקות תומכות תנאים מצמיחים, אך חלה ירידה, קטנה גם היא, בתחושת השייכות לכיתה. בשאר המדדים נרשמה יציבות. בבתי הספר היסודיים נרשמה ירידה קטנה במדדי קשר מורה-תלמיד ובשילוב SEL בפרקטיקה, אך בשאר המדדים נרשמה יציבות.

פילוח של התלמידים לפי מגדר מצביע על פערים בין בנים ובנות. מעניין כי בקרב הבנים נרשמו עליות במדדי התנאים התומכים לטיפול אוטונומיה, פרקטיקות מקדמות תנאים מצמיחים ושילוב SEL בפרקטיקה, ובשאר המדדים נרשמה יציבות, ואילו אצל הבנות נרשמו ירידות במדדי מסוגלות, תחושת שייכות לכיתה וקשר מורה-תלמיד ויציבות בשאר המדדים.

ב. לטפח חוסן בקרב צוותי חינוך ותלמידים בבואם להתמודד עם קשיים ואתגרים בבתי הספר ובמערכות יחסים מורכבות.

ג. לטפח אכפתיות חברתית והבנת האחר לשם יצירת נורמות חברתיות חיוביות ומערכות יחסים מיטיבות בקרב הילדים במערכת החינוך בגני תקווה ובמשולש מורה-הורה-תלמיד.

ד. לטפח אצל תלמידים וצוותי חינוך יכולת לקבל החלטות בדרך אחראית המבוססת על בחירות אכפתיות ובונות בתחום ההתנהגות האישית והאינטראקציות החברתיות.

2. מבוא ורקע תאורטי

גני תקווה הוא יישוב קטן המונה כ-24,000 תושבים במעמד חברתי-כלכלי גבוה (9). ביישוב 10 בתי ספר, מתוכם שבעה בתי ספר בפיקוח הממלכתי, אחד בפיקוח הממלכתי-דתי ושניים בפיקוח החרדי. כל בתי הספר, למעט אלו שבחינוך החרדי, משתתפים ביוזמה הרשותית מאז שנת תשפ"ד. בתי הספר שהשתתפו ביוזמה מונים שישה בתי ספר יסודיים, חטיבת ביניים אחת ובית ספר תיכון אחד.

מערכת החינוך בגני תקווה מאופיינת במעורבות גבוהה של הורים. התקשורת של מערכת החינוך בגני תקווה עם ההורים מלווה בפניות רבות של הורים סביב סוגיות חברתיות-רגשיות של הילדים, והן מופנות הן לצוות החינוכי והן למנהל החינוך ברשות המקומית. כמו כן יש בקשות מרובות למעבר לבתי ספר ובקשות להקים זרמי חינוך אלטרנטיביים. על פי דיווחי הורים בסקר שנעשה לאחרונה, תלמידים גם מתקשים בתחום המיומנויות הבין-אישיות. אף שכוונתם של ההורים היא להקל את מצוקותיהם של הילדים לאלתר, בטווח הארוך נפגעת מסוגלותם להתמודד עם אתגרים בכוחות עצמם.

על פי ספרות מחקרית ענפה, מערכות יחסים שיתופיות בין ההורים לצוות החינוכי תומכות בתפקוד התלמידים (Bunijevac, 2017; Henderson & Mapp, 2002). עם זאת, קונפליקט וחוסר שיתוף פעולה בין ההורים לצוות החינוכי הם תופעה נפוצה (Lasater, 2016; ראזר וכ"ץ-ברגר, 2024). מעורבות יתר

ראוי לציין כי כל השינויים הללו בחלוקה המגדרית קטנים. ממצא זה מעורר מחשבה על צמצום פערים ועל שוויון הזדמנויות מגדרי במערכת החינוך בגני תקווה ובכלל.

בקרב כלל אוכלוסיית המורים והמחנכים נרשמה עלייה ניכרת ומובהקת במדדי אמפתיה ויחסים בין-אישיים, אמפתיה בהוראה, התמודדות עם קושי, שלומות ויחסי מורים-הורים, ומגמת שיפור מתונה בכלל המדדים. מגמות אלו בלטו בעיקר בקרב נשים, מורים בראשית דרכם (0-5 שנות ותק), בעלי תואר ראשון, מורים שאינם מחנכים ומורים בכיתות היסוד. במדד תחושת השחיקה נרשמה מגמת עלייה קלה, אך לא מובהקת.

בהלימה למודל הפעולה של היוזמה, ששם דגש על עבודה עם מורים בתור אפיק מרכזי להשפעה על תלמידים, הנתונים מעידים כי במערכת בגני תקווה מתחילים להתחולל תהליכי שינוי חיוביים דווקא מתוך צוותי ההוראה. המגמות החיוביות בקרב המורים עשויות לשמש בסיס להעמקת ההשפעה גם בקרב תלמידים בשכבות הגיל הצעירות, תוך ביסוס תרבות בית ספרית הרואה ברווחה רגשית-חברתית תנאי הכרחי להצלחתם של מורים ותלמידים כאחד.

1. כללי ומטרות

מחקר הערכה זה מלווה את יישומה של יוזמת ה-SEL הרשותית בגני תקווה, שנועדה לטפח את מערכות היחסים בקרב באי מערכת החינוך ולחזק את החוסן של צוותי החינוך ושל התלמידים בבואם להתמודד עם אתגרים בבתי הספר ובמערכות היחסים במערכת החינוך.

המהלך תוכנן ומיושם על ידי שותפות ה-SEL בגני תקווה, שכוללת את הרשות העירונית וכן את ארגוני התוכן סגול בחינוך – אוניברסיטת רייכמן ואקדמיית מצמיחים.

מטרות:

א. לטפח סביבה מצמיחה שתומכת בצרכים הפסיכולוגיים של צוותים ותלמידים.

מסוגלות צוותי החינוך להטמיע למידה חברתית-רגשית קשורה לתמיכת המורה במיומנויות החברתיות של התלמידים, ליצירת אקלים חיובי ולהפחתת המתח שצוותי החינוך חשים סביב ההתמודדות עם קשיי תלמידים (Collie et. al, 2012; Jennings & Greenberg, 2009). מנגד, חוסר במיומנויות אלו בקרב המורים והיעדרן של הזדמנויות לקדם את מערכות היחסים עם ההורים הם חסם לקיום מערכות יחסים מיטיבות (Lasater, 2016) ראזר וכ"ץ-ברגר, 2024).

ההתערבויות בבתי הספר נוגעות אפוא לנושאים שמעסיקים את בית הספר, ואפשר לעסוק בהן מנקודת המבט של מערכות יחסים וטיפול חוסן.

מודל העבודה

העבודה בבתי הספר בשנים תשפ"ד ותשפ"ה נסמכה על שלושה צירים:

ציר מעבדות

בכל בית ספר היו מעבדות שעסקו באתגרים ייחודיים לבית הספר הסובבים סביב הנושאים המרכזיים שצינו. מעבדה היא קבוצה של פרקטיקאים מבית הספר שנפגשת אחת לשבוע או שבועיים במהלך יום לימודים לעבודה משותפת על אתגר מעולם ה-SEL שנבחר ע"י המשתתפים. את העבודה מלווה מנחה מאחד הארגונים המלווים, והיא בנויה על מודל של מעגל חקירה, פיתוח והתנסות הכולל מספר שלבים, שכל המנחים עובדים על פיו. מטרות המעבדה להניב תוצרים לקידום SEL שאפשר להטמיעם בבית הספר ובעתיד אף להפיצם, וכן לתרגל מיומנויות SEL בדגש על התמודדות עם אתגרים וקשיים בהתאמה למטרות היוזמה.

המעבדות מתבססות על עקרונות של התערבות מבוססת נתונים, פיתוח אוטונומי ולמידה מבוססת פרויקט, המובילים ליישום ולהטמעה.

ציר מנהיגות

בית הספר מלווה על ידי איש/אשת צוות מאחד הארגונים שנפגש עם צוות הניהול או עם צוות מוביל למידה חברתית-רגשית. במקביל פועלת בכל שנה קהילת מנהיגות חינוכית הכוללת את כל המנהלים וסגניהם בהובלת ראש מנהל

של הורים, הכוללת פניות רבות לצוות החינוכי בשם הילדים ("הורות הליקופטר"), עשויה להשפיע לרעה על ההתפתחות החברתית-רגשית של הילדים (Turker & Bahceci, 2024), וכך גם היעדר הסכמה בין ההורים לצוותים החינוכיים בנקודות שבהן נדרשת קבלת החלטות בעולם החינוכי (Lasater, 2016) יתרה מזו, קשיים בהתמודדות עם נושאים חברתיים-רגשיים בחברת הילדים ויחסים מתוחים עם הורים תורמים לשחיקה בקרב מורים ולעזיבת המקצוע (Jennings & Greenberg, 2009; Gu & Day 2013).

טיפול סביבה תומכת צרכים עבור צוותי החינוך, כגון חיזוק של תחושת שייכות, מסוגלות ואוטונומיה, וכן טיפוח המיומנויות החברתיות-רגשיות של המורים, קשורים בחיזוק חוסנם של המורים, בשיפור הקשר מורה-תלמיד ובשיפור המיומנויות החברתיות-רגשיות של התלמידים ואקלים בית הספר (Collie et. al, 2012; Klassen et. al, 2011; Jennings & Greenberg, 2009; Gu & Day, 2013). לחוסן של צוותי החינוך גם קשרים הדדיים עם טיב מערכות היחסים של צוותי החינוך וההורים (Gu & Day, 2013) מחקר מ-2024 עוסק ביכולתו של הקשר בין ההורים לבית הספר לתווך השפעות על חוסן ההורים אל מול קשיי ילדיהם (Shilshtein et. al, 2024). ממצא זה רלוונטי לגני תקווה, שכן חוסן ההורים ביישוב הוא מרכיב מהותי בהתנהלות מערכת החינוך, אך לא מתנהלת עבודה ישירה עם כלל אוכלוסיית ההורים.

מכל הנאמר לעיל נגזרת התפיסה של השותפות, ולפיה חיזוק חברת ילדים מצמיחה וטיפול מיומנויות חברתיות-רגשיות אצל התלמידים יוכלו להפחית את נקודות החיכוך בין ההורים למערכת החינוך. עם זאת, כדי ליצור את התנאים המצמיחים ולאפשר מתן הזדמנויות לילדים ולמורים להתנסות בניהול עצמאי של אירועים חברתיים-רגשיים בבית הספר, יש צורך לקדם את יכולותיהם של הצוותים לנהל את מערכות היחסים עם ההורים ולטפח את חוסנם בבואם להתמודד עם הקשיים העולים מתוך מערכות היחסים הללו.

• לחזק את יכולות ההערכה ברשות ולהדק את הממשק בין נתונים מצד ההערכה לבין מענה מותאם מצד הפיתוח והמעבדות הרשותיות.

3. שיטה

במסגרת יוזמת ה-SEL – בגני תקווה נעשה שימוש בכמה כלי הערכה:

- שאלוני מיפוי
 - ראיונות איכותניים
 - תיעוד הפעולות בבתי הספר
 - משובי הכשרות
- דוח זה נוגע לתוצאות שאלוני המיפוי. ממצאים משאר מקורות האיסוף מוצגים בדוחות נפרדים או יוצגו בהמשך.

3.1. כלי המדידה – מדדים ייחודיים לגני תקווה

נוסף על שאלוני הליבה של כלל היוזמה, שתוארו בפרק הכללי, התווספו בשאלון לתלמידים חמישה מדדים ייחודיים לגני תקווה: אוטונומיה, דיווח על שימוש של מורים בפרקטיקות מקדמות SEL, דיווח על שימוש של מורים בפרקטיקות מקדמות תנאים מצמיחים, מניעת בריונות ברשת, ובכמה מבתי הספר גם מדד פעולות תומכות רווחה אישית. בשאלוני הפרקטיקאים בגני תקווה נוספו לשאלוני הליבה שבעה מדדים ייחודיים: שילוב פרקטיקות מקדמות תנאים מצמיחים, שלומות, יחסי מורים-הורים, קשר מורה-הנהלה, אוטונומיה, התמודדות עם קושי, ובכמה מבתי הספר גם מדד פעולות תומכות רווחה אישית. הפרקטיקאים גם התבקשו לדווח על הנורמות החברתיות של התלמידים בכיתותיהם. כל המדדים משתמשים בסולם ליקרט, שבו התבקשו המורים לדרג באיזו מידה הם מסכימים עם היגדים נתונים בסולם של 5 דרגות, מ-1 ("כלל לא") עד 5 ("במידה רבה מאוד").

3.2. תהליך האיסוף – גני תקווה

שאלוני המיפוי הועברו בבתי הספר פעם אחת בסוף שנת תשפ"ד ופעמיים במהלך שנת תשפ"ה. בפעם ראשונה בחודש מאי 2024, בפעם השנייה בחודש נובמבר 2024, ובפעם השלישית בחודש יוני 2025. במהלך ההעברה השלישית פרצה מלחמה עם איראן. אירוע זה

חינוך בגני תקווה, וכן את מתכללת יוזמת ה-SEL מטעם הרשות. בקהילה זו נעשתה עבודה שיתופית עם המנהלים כדי לדייק את היוזמה על פי צורכיהם וליצור בעלות שלהם על מהלך ה-SEL הבית ספרי והרשות.

ציר הערכה

בכל בית ספר נעשתה הערכה כמפורט במסמך זה. נתוני ההערכה הוחזרו לצוותי בתי הספר תוך ליווי של אחראית הערכה מטעם השותפות, כדי לסייע בקידום למידה מבוססת נתונים ופעולה מבוססת למידה. כמו כן מונתה בכל בית ספר מובילת הערכה בית ספרית שעוברת הכשרה וליווי בתחום הערכה מקדמת SEL.

בשנת תשפ"ה נעשו גם כמה פעולות רוחביות ברשות (שמעורבים בהן נציגים מכל בתי הספר):

- פורום מובילות הערכה (כנ"ל)
- מפגשי קהילת מנהיגות חינוכית (כנ"ל)
- מעבדת יועצות רשותית
- מעבדת הורים רשותית
- השתלמויות למורים חדשים, למורים למתמטיקה, למורים לחינוך גופני, לרכזים חברתיים ולמובילות מעבדה
- מפגשי ועדת היגוי רשותית

מטרות מהלכי ההערכה בגני תקווה

- לקדם את הבהירות הרעיונית של היוזמה ולחדד את מטרותיה בשלבים שונים של התפתחות ובקרב קהלי יעד שונים; ליוזמה יש מודל לוגי, תהליכי ההערכה מסייעים להתבונן לאורך זמן בתוצאות ולחבר בין תוצאות לפעולות, ובכך לדייק את המודל הלוגי.
- למדוד את האופן שבו היוזמה משיגה את יעדיה – בטווחי זמן שונים – בהתאם למודל הלוגי, תוך זיהוי גורמים מקדמים וחסמים, וכן לפתח כלים ומערך מדידה.
- להשתמש בהערכה ולראות בה כלי חשיבה וכלי עבודה ברמות שונות של היוזמה (בבתי הספר, ברשות ובקרב צוות ההיגוי של היוזמה) לצורך דיוק ההכשרות ותהליכי ההטמעה.
- למסור מידע הערכתי לבעלי עניין על אודות המידה שבה התוכנית משיגה את מטרותיה בטווחי זמן שונים.

לוח 1: ההשתתפות במילוי השאלונים בפעימה השלישית – מספרים ואחוזים

שיעור (מתוך מי שהיו אמורים להשתתף)	המספר הכולל	
100%	8	בתי ספר
79%	259	פרקטיקאים
82%	2,551	תלמידים

4. ממצאים

בתת-פרק זה יובאו ממצאי השאלונים שהועברו לתלמידים ולפרקטיקאים בגני תקווה.

המודל הלוגי הכללי של פרק הממצאים מתואר בתרשים 1 באופן שתואם את המודל הלוגי של כלל היוזמה. כדי לקדם מיומנויות רגשיות-חברתיות בקרב פרקטיקאים ותלמידים נדרשים תנאים תומכים שונים, והמיומנויות בתורן אמורות לקדם מדדי תוצאה מגוונים. לפי המודל הלוגי בגני תקווה, התנאים התומכים נוגעים גם לקשר בין המורה להנחלה, לתחושת האוטונומיה שלו ולשימוש בפרקטיקות המקדמות תנאים מצמיחים, זאת מעבר לתנאים המתוארים בפרק הליבה. גם מדדי התוצאה כוללים היבטים נוספים מעבר למצוין בפרק הליבה ונוגעים ליכולת להתמודד עם קושי, ליחסי מורים-הורים ולשלומות.

בחלק זה יוצגו תחילה נתוני הרקע של המשיבים. לאחר מכן יוצגו נתוני ההטמעה של תוכניות ההתערבות שנעשו בבתי הספר במסגרת המהלך, אשר יחושבו מתוך נתוני הפעימה השלישית. בהמשך יוצגו נתונים הנוגעים למיומנויות, לתנאים התומכים ולמדדי התוצאה. בכל אלה יוצגו ממוצעים של המשתנים בשלוש הפעימות שנעשו (אפריל 2024, נובמבר 2024 ויוני 2025), ותיעשה השוואה של הממוצעים באמצעות מבחן סטטיסטי. כמו כן ייעשו השוואות בין ממוצעי המשתנים בין הפעימות על פי נתוני רקע שונים.

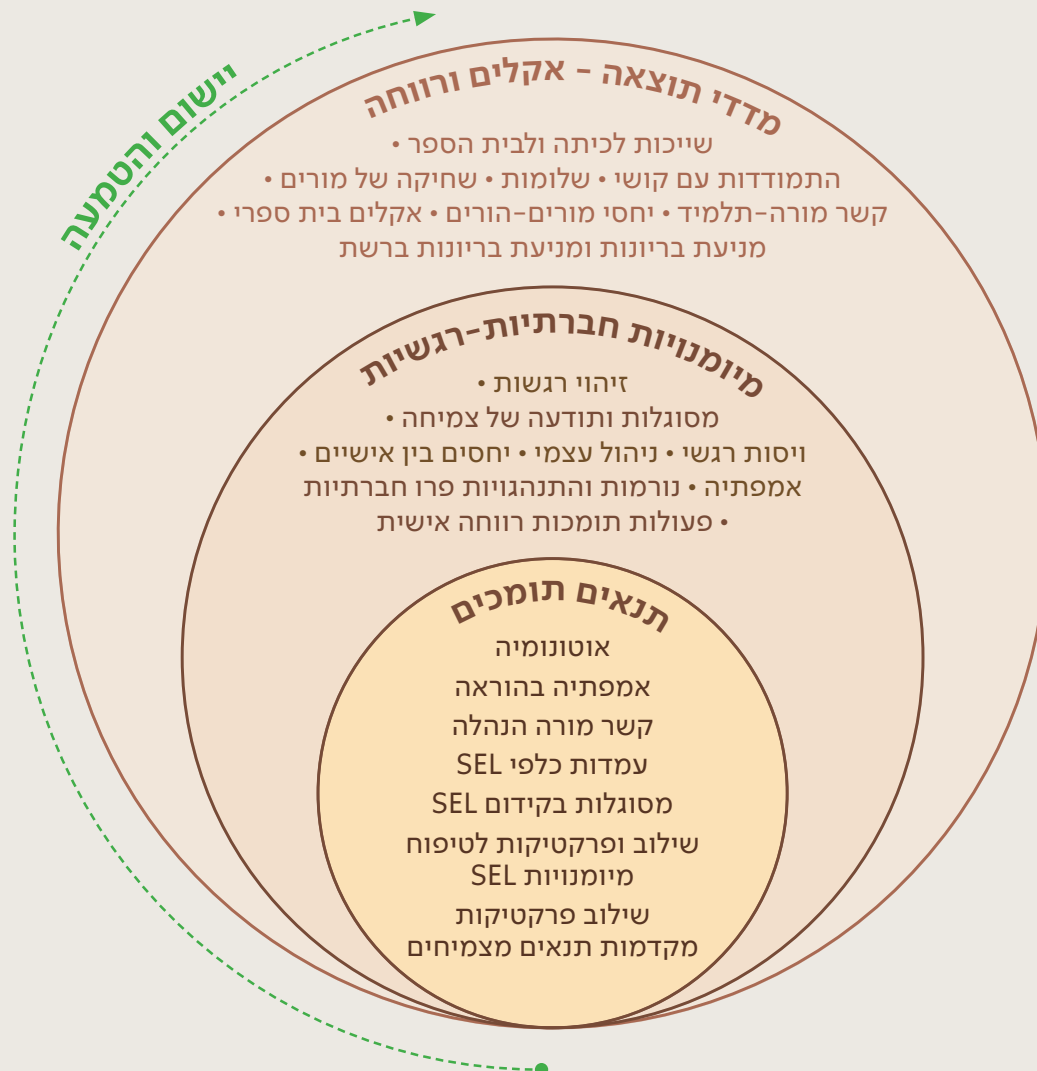
מנע את העברת השאלונים בקרב שכבת י"ב וכן בכיתות אחדות בבתי ספר יסודיים (שכבת כיתות ו' בבית ספר אחד ועוד שתי כיתות בבתי ספר אחרים). כל השאלונים הועברו במסגרת ימי הלימודים בבתי הספר ובאמצעות מערכת הסקרים הממוחשבת של חברת קיימא (מילגו).

בכל בית ספר הובילה את ההעברה מובילת הערכה בית ספרית שעברה הכשרה, וכל מורה מחנך/ת העביר/ה שאלון בכיתתו/ה. ליווי של צוות ההערכה של היוזמה ניתן לפי הצורך.

יש לציין כי בגני תקווה נעשה שימוש במערכת הסקרים באופן שמאפשר לכל מחנך/ת להוסיף שאלה או שתיים משלו/ה לשאלוני המיפוי. בתום העברת השאלונים כל מורה מקבלת "סטורי כיתתי" שהוא סיכום נתוני כיתתה, כולל תשובות לשאלות פתוחות ואפשרות תלמידים להזדהות בפני המחנך/ת בלבד, אם הם מעוניינים בכך. הסטורי הכיתתי הוא בבעלות המורה המחנך/ת ורק לו/ה יש גישה ישירה אליו. בדומה, כל מנהל/ת ו/או רכז/ת הערכה מקבלים "סטורי בית ספרי" שמסכם את נתוניהם של תלמידי בית הספר ללא פילוח לפי כיתות אם. בחטיבת הביניים ובבית הספר התיכון, שיש בהם שכבות גדולות של תלמידים, הוחלט להעביר את השאלון כך שהתקבל "סטורי שכבתי" ולא סטורי של כל תלמידי בית הספר.

3.3. אוכלוסייה ושיעורי השתתפות – גני תקווה

השאלונים הועברו לכל עובדי ההוראה בבתי הספר שמשתתפים ביוזמה בגני תקווה. כמו כן הועברו שאלונים לכל תלמידי כיתות ד'-י"א. מאפייני המשיבים על השאלון בקרב הפרקטיקאים והתלמידים בפעימה השנייה דומים לאלו שבפעימה השלישית, למעט העובדה שבפעימה השלישית מספר התלמידים קטן יותר (2,551 לעומת 2,914 בפעימה השנייה), וזאת בשל היעדר תשובות של שכבת י"ב ושל הכיתות המעטות הנוספות שלא הספיקו לענות על השאלון עקב המלחמה עם איראן. לצורך ההשוואות שבהמשך הדוח הוצאו נתוני שכבת י"ב גם מחישובי הפעימה השנייה. שיעורי ההשתתפות בפעימה השלישית מצוינים בלוח 1.

4.1. נתוני רקע

אצל הפרקטיקאים יש ייצוג רב יותר לנשים. בגני תקווה שיעור לא מבוטל של מורים בחרו להזדהות באופן לא מגדרי (19%). מקרב התלמידים, כמחצית לומדים בבתי הספר היסודיים והשאר בחינוך העל-יסודי. אפשר לראות כי שיעורי המענה בקרב תלמידי בית הספר התיכון נמוכים יחסית, וזאת מכיוון שתלמידי כיתות י"ב לא הספיקו לענות על השאלונים בשל המלחמה עם איראן. בקרב הפרקטיקאים, הרוב המוחלט הם בעלי תואר אקדמי, כמחציתם בעלי תואר שני ויותר, ויש גיוון מבחינת ותק במערכת ומגוון תפקידים. יצוין כי 55% מהמשיבים הם מחנכי כיתות.

בלוח 2 מוצגים נתוני הרקע של התלמידים שהשיבו על השאלון בפילוח לפי מגדר, שלב חינוך וחברות בתנועת נוער. בלוח 3 מוצגים נתוני הרקע של הפרקטיקאים בפילוח לפי מגדר, גיל, השכלה, ותק בהוראה, ותק בבית הספר, תפקידים בבית הספר, השתתפות במסגרות יוזמת ה-SEL שקדמה ליוזמה הנוכחית ורקע בהכשרת SEL.

כאמור, בגני תקווה 8 בתי ספר המשתתפים ביוזמה, בכולם ענו על השאלונים גם התלמידים וגם אנשי הצוות. כפי שאפשר לראות, בקרב התלמידים מספר דומה של בנים ובנות, ואילו

השכלה		
1%	2	תיכונית
48%	125	תואר ראשון
51%	132	תואר שני ומעלה
תפקידים בבית הספר		
17%	42	ריכוז מקצוע
7%	18	ריכוז שכבה
2%	5	ריכוז פדגוגי
4%	9	ייעוץ חינוכי
10%	25	צוות הנהלה
16%	39	תפקיד אחר נושא גמול כספי
55%	142	חינוך כיתה
השתתפות במסגרת היוזמה		
57%	143	השתתפו במסגרת אחת לפחות
43%	110	לא השתתפו בשום מסגרת
עבר/ה הכשרת SEL קודמת		
49%	125	כן
51%	130	לא
שנות ותק בהוראה (ממוצע וס"ת) $\bar{x}=12.5$, $SD=9.1$		
שנות ותק בבית הספר הנוכחי (ממוצע וס"ת) $\bar{x}=5.4$, $SD=5.7$		

4.2. נתונים אודות תהליכי ההטמעה ואיכותם

היוזמה בגני תקווה מבוססת על מעבדות מורים למטרות למידה ופיתוח מענים לאתגרי SEL בית ספריים. כמו כן קיימות מספר מעבדות והכשרות רוחב (הורים, יועצות, רכזות הערכה, מורים חדשים ועוד). בכל בית ספר יש צוות מוביל SEL. המעבדות והצוות המוביל מקבלים

לוח 2: נתוני רקע של התלמידים שהשתתפו בפעימה השלישית

שיעור (מתוך כלל המשיבים)	המספר הכולל	
מגדר		
46%	1,182	בנים
53%	1,340	בנות
שלב חינוך		
46%	1,179	ד'-ו'
38%	958	ז'-ט'
16%	414	י'-י"ב
חברות בתנועת נוער		
45%	1,135	כן
55%	1,414	לא

לוח 3: נתוני רקע של הפרקטיקאים שהשתתפו בפעימה השלישית

שיעור (מתוך כלל המשיבים)	המספר הכולל	
מגדר		
23%	60	גברים
58%	151	נשים
19%	48	לא מגדרי
גיל		
9%	23	30-21
31%	80	40-31
39%	101	50-41
21%	55	51 ויותר

ודיוקים הן במטרות ה-SEL והן בפרקטיקות המשמשות בשלבי החינוך השונים. אפשר לראות כי התלמידים המשתתפים במרחבי הלמידה חלוקים בנוגע להעדפה של למידה מסוג זה. כמחציתם מרגישים שהתוכנית מאפשרת להם להסתדר טוב יותר עם חברים ותעזור להם להצליח בלימודים, אך רוב התלמידים אינם מביעים שמחה על ההשתתפות בתוכנית ואינם חשים שהיא מסייעת להם להכיר את עצמם ואת רגשותיהם. יהיה מעניין לבחון מדדים אלו שוב בתום שנת תשפ"ו, לאחר שהצוות והתלמידים יצברו ניסיון בלמידה ובהוראה במרחבי למידה. כמו כן ראוי לציין שכאשר מפלחים את התשובות לפי שלבי חינוך, מתברר כי שיעור התלמידים המביעים אמון בתוכנית או שביעות רצון ממנה עולה מכיתה ד' לכיתה ה' ומכיתה ה' לכיתה ו' בכל ההיגדים (בסוגריים מוצגים שיעורי המשיבים "מסכים" או "מסכים מאוד" בשלבי החינוך השונים, בהתאמה).

- אני שמח שאני משתתף בתוכנית שציינתי (כיתה ד': 33% ← כיתה ה': 38% ← כיתה ו': 49%)
- ההשתתפות בתוכנית תעזור לי להכיר טוב יותר את עצמי ואת הרגשות שלי (23% ← 25% ← 36%)
- ההשתתפות בתוכנית תעזור לי להסתדר טוב יותר עם תלמידים אחרים (33% ← 44% ← 69%)
- ההשתתפות בתוכנית תעזור לי להצליח בלימודים (44% ← 44% ← 49%)

לוח 5: נתונים אודות ההטמעה בבתי הספר – פרקטיקאים (הנתונים נאספו החל בפעילה השלישית)

שיעור המדווחים "מסכים/מסכים מאוד" (N=259)	שיעור המדווחים
73%	אני שמח שבית הספר שלי משתתף במהלך ה-SEL הרשות
78%	אני שמח שאני אישית משתתף במהלך ה-SEL הרשות (על שאלה זו השיבו רק מורים שמשתתפים במסגרת הכשרה, N=134)

ליווי של מנחה מטעם ארגוני התוכן אקדמיית מצמיחים וסגול בחינוך. המודל מבוסס על הכשרת צוותי ההוראה המקומיים להתמודדות עם אתגרי SEL ולעבודה עם התלמידים. עבודה ישירה של הארגונים עם התלמידים, כגון הדגמות בכיתות, נעשית גם היא לצורכי הכשרת המורים ולא כהתערבות ישירה עם אוכלוסיית התלמידים. עם זאת, באחד מבתי הספר יצרו שינוי מנגנוני ולפיו מקצועות הליבה נלמדים במרחבי למידה, במסגרת משותפת לשתי כיתות ולשלושה אנשי צוות. שינוי מנגנוני זה הוטמע בקרב שכבות ד'-ו' בבית הספר. המעבדה הבית ספרית פעלה להכווין את המהלך כך שיקדם את יעדי ה-SEL שנבחרו בבית הספר, ותלמידיו רשומים כאן כמשתתפים בתוכנית, כפי שמפורט להלן.

לוח 4: נתונים בדבר ההטמעה בבתי הספר – תלמידים (הנתונים נאספו החל בפעילה השלישית)

שיעור המדווחים (N=99)	שיעור
41%	אני שמח שאני משתתף בתוכנית שציינתי*
29%	ההשתתפות בתוכנית תעזור לי להכיר טוב יותר את עצמי ואת הרגשות שלי*
51%	ההשתתפות בתוכנית תעזור לי להסתדר טוב יותר עם תלמידים אחרים*
46%	ההשתתפות בתוכנית תעזור לי להצליח בלימודים*

* שיעור המדווחים "מסכים/מסכים מאוד"; מתוך מי שציינו כי הם משתתפים בתוכנית אחת לפחות.

בלוח 4 מוצגים דיווחי התלמידים על השתתפותם בתכניות SEL ייעודיות ועל תחושותיהם כלפי ההשתתפות. ככלל, היוזמה בגני תקווה אינה מפעילה תוכניות הפועלות ישירות עם התלמידים, אלא מיועדת להכשרת הצוות. עם זאת כללנו בדוח זה את עמדות התלמידים כלפי השתתפות בתוכנית מרחבי למידה. תוכנית זו פעלה בבית ספר אחד והיא פרי יוזמה ובנייה של צוותו בליווי מנחה מיוזמת ה-SEL. תשפ"ה הייתה השנה הראשונה לקיומה של התוכנית, ובמהלכה עברה התוכנית שינויים

לציין גם ששיעור נמוך ביותר – אחוזים מעטים בלבד – השיבו על ההיגדים בהשבות נמוכות ("כלל לא מסכים" או "מסכים במידה מועטה"): בין 1.9% ל-5.1% בשאלות הנוגעות לעמדות כלפי התוכנית, ובין 9.1% ל-11.1% בשאלות הנוגעות להשפעת התוכנית על הצוות והתלמידים. הדבר מעיד כי רובם המוחלט של המורים מייחסים ערך לתוכנית ומציינים כי השפעתה על בית הספר בינונית או רבה.

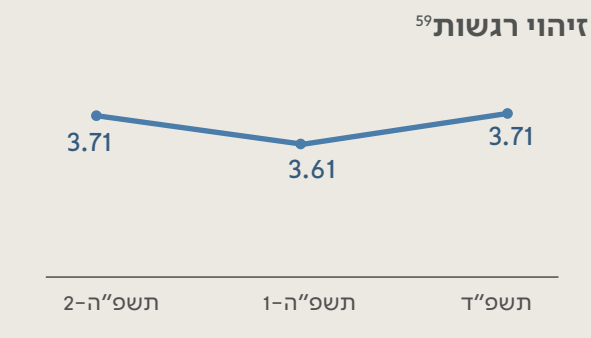
4.3. מיומנויות רגשיות-חברתיות בקרב פרקטיקאים ותלמידים

תלמידים

בשאלון לתלמידים נמדדו חמש מיומנויות רגשיות-חברתיות: (1) זיהוי רגשות; (2) תחושת מסוגלות ותודעה של צמיחה; (3) ניהול עצמי; (4) אמפתיה והתנהגות פרו-חברתית; (5) יחסים בין-אישיים. נוסף על כך, בשלושה בתי ספר: יסודי אחד, חטיבה אחת ותיכון אחד – ענו על מדד 6 (פעולות תומכות רוחה אישית) החל מהפעמה השנייה. המורים בבתי הספר מילאו גם הם מדד רלוונטי לפרק זה ובו התבקשו לתאר את הנורמות החברתיות בכיתותיהם.

בתרשים 2 מוצגים ממצאים ממוצעי כל אחת מהמיומנויות בכל אחת מהפעמות בקרב התלמידים שהשתתפו במחקר.

תרשים 2: מדדי המיומנויות הרגשיות-חברתיות בקרב תלמידים – שלוש פעימות (ממוצעים, כלל אוכלוסיית התלמידים, $N_{T3}=2551$)

68%	ההכשרה והליווי שאני מקבל מספקים לי כלים מעשיים לעבודה חינוכית המבוססת על עקרונות ה-SEL (על שאלה זו השיבו רק מורים שמשתתפים במסגרת הכשרה, $N=134$)
85%	הנהלת בית הספר תומכת במהלך ה-SEL ומקדמת אותו
61%	המהלך תורם בפועל לקידום מיומנויות רגשיות-חברתיות של צוות בית הספר
59%	לשיפור היכולות של מורים מצוות בית הספר לקדם את מיומנויות ה-SEL של תלמידיהם
55%	לשיפור המיומנויות הרגשיות-חברתיות (SEL) של תלמידי בית הספר

בלוח 5 מוצגות עמדות הפרקטיקאים כלפי המהלך. הנתונים מלמדים על תמיכה רחבה ותחושת מחויבות גבוהה בקרב אנשי הצוות: 73% מהמשיבים שמחים שבית ספרם משתתף במהלך הרשותי, ושיעור גבוה אף יותר – 78% מהמשתתפים – הביעו שביעות רצון אישית מהשתתפותם. כמו כן, 85% מהפרקטיקאים סבורים כי הנהלת בית הספר תומכת בתהליך ומקדמת אותו. עם זאת, רק כ-70% סבורים שההכשרה והליווי שהם מקבלים מספקים להם כלים מעשיים.

כאשר בוחנים את התרומה הנתפסת של המהלך, עולה תמונה מדורגת: רוב הפרקטיקאים מדווחים על תרומה ברמה הארגונית-צוותית (61%). שיעור דומה סבורים שהמהלך תורם לשיפור היכולות של מורים לתמוך במיומנויות תלמידיהם (59%), ושיעור נמוך יותר מזהים השפעה ישירה של המהלך על התלמידים עצמם (55%). דפוס זה מרמז כי התהליך נתפס רלוונטי ומועיל, אך ייתכן שעיקר השינוי מתרחש כרגע בתוך צוותי ההוראה, בעוד ההשפעה הישירה על התלמידים עדיין בתהליכי הבשלה. ראוי

59. בניתוח שונות חד-גורמי נמצא הבדל מובהק בין הפעימות, $F(2, 7956) = 15.063$, $p < .001$. גודל האפקט שנרשם קטן אך מובהק ($\eta^2 = .004$). הבדלים מובהקים נמצאו בין פעימה 1 לפעימה 2 ($p < .001$) ובין פעימה 2 לפעימה 3 ($p < .001$).

פעולות תומכות רווחה אישית⁶⁰

תשפ"ה-2

תשפ"ה-1

⁶⁰מדד ייחודי לגני תקווה. נמדד רק מהפעילה השנייה ורק בשלושה בתי ספר (NT3=1418).

מדדי מיומנויות רגשיות-חברתיות בקרב תלמידים בגני תקווה – ממצאים בולטים נוספים

· בפילוח לפי **שלב חינוך** נמצאו בקרב תלמידי בית הספר התיכון עליות ניכרות ומובהקות במדדים ניהול עצמי (3.57–3.55–3.73) ופעולות תומכות רווחה (3.36–3.59) בין הפעילה השנייה לשלישית ובניהול עצמי גם בין הפעילה הראשונה לשלישית, וכן עלייה מובהקת במדד האמפתיה וההתנהגויות הפרו-חברתיות (3.71–3.63–3.77) בין הפעילה השנייה לשלישית. גם בשאר המיומנויות נרשמה מגמת עלייה בקרב תלמידי בית הספר התיכון. בחטיבת הביניים נמצאה עלייה מובהקת במדד זיהוי רגשות (3.58–3.57–3.68) בין הפעילות הראשונה והשנייה לבין הפעילה השלישית, ובשאר המיומנויות נרשמה יציבות. בקרב תלמידי בתי הספר היסודיים נרשמה יציבות במדדי המיומנויות (במדד זיהוי רגשות נרשמה ירידה בין הפעילה הראשונה לשנייה ועלייה בין הפעילה השנייה לשלישית) (3.72–3.55–3.66). · בפילוח לפי **מגדר** חלה ירידה מובהקת בעלת אפקט קטן מאוד בקרב הבנות במדד מסוגלות עצמית ותודעה של צמיחה בין הפעילה הראשונה לשנייה (4.0–3.92–3.93). בשני המגדרים נרשמה ירידה בין הפעילה

תחושת מסוגלות ותודעה של צמיחה⁶⁰

תשפ"ה-2

תשפ"ה-1

תשפ"ד

⁶¹ניהול עצמי

תשפ"ה-2

תשפ"ה-1

תשפ"ד

אמפתיה והתנהגות פרו-חברתית

תשפ"ה-2

תשפ"ה-1

תשפ"ד

יחסים בין-אישיים

תשפ"ה-2

תשפ"ה-1

תשפ"ד

⁶⁰ בניתוח שונות חד-גורמי נמצא הבדל מובהק בין הפעילות, $F(2, 5258.9) = 6.462, p = 0.002$. Welch's. גודל האפקט שנרשם קטן אך מובהק ($\eta^2 = .002$) (חושב מתוך ה-ANOVA). הבדלים מובהקים נמצאו בין פעילה 1 לפעילה 2 ($p = .001$) בין פעילה 1 לפעילה 3 ($p = .042$).

⁶¹ בניתוח שונות חד-גורמי נמצא הבדל מובהק בין הפעילות, $F(2, 5230.59) = 4.097, p = .017$. Welch's. גודל האפקט שנרשם קטן אך מובהק ($\eta^2 = .001$) (חושב מתוך ה-ANOVA). הבדלים מובהקים נמצאו בין פעילה 2 לפעילה 3 ($p = .001$).

פרקטיקאים

שאלון הליבה של הפרקטיקאים כלל 3 מיומנויות רגשיות-חברתיות: (1) מסוגלות עצמית; (2) ויסות רגשי; (3) אמפתיה ויחסים בין-אישיים. נוסף על כך, בשלושה בתי ספר: יסודי אחד, חטיבה אחת ותיכון אחד – ענו על מדד (6) – פעולות תומכות רווחה אישית – החל מהפעמה השנייה. בתרשים 2 שלהלן מוצג הציון הממוצע של כל אחת מהמיומנויות בקרב הפרקטיקאים שהשתתפו במחקר לאורך 3 פעימות המדידה.

תרשים 3: מדדי המיומנויות הרגשיות-חברתיות בקרב פרקטיקאים – שלוש פעימות (ממוצעים, כלל אוכלוסיית הפרקטיקאים, $N_{T3}=259$)

הראשונה לשנייה ועלייה בין הפעימה השנייה לשלישית במדד זיהוי רגשות. אפשר לראות גם שבנות התחילו מנקודה גבוהה יותר במדד זה ($3.76 \leftarrow 3.70 \leftarrow 3.81$) בהשוואה לבנים ($3.66 \leftarrow 3.53 \leftarrow 3.61$). בפעימה הראשונה היו דיווחי הבנות גבוהים באופן מובהק במדדי זיהוי רגשות ואמפתיה והתנהגויות פרו-חברתיות, ואילו דיווחי הבנים היו גבוהים יותר במדדי ניהול עצמי ויחסים בין-אישיים. הבדלים אלו בין הקבוצות נשמרו לאורך שלוש המדידות.

אז מה הנתונים מלמדים? כאשר מסתכלים על כלל אוכלוסיית התלמידים כעל מקשה אחת ניכרת בעיקר יציבות במיומנויות. יש כמה שינויים מובהקים, אך גודל האפקט שלהם קטן מאוד: נרשמה עלייה מובהקת במדד ניהול עצמי, חלה ירידה מובהקת במדד מסוגלות עצמית ותודעה של צמיחה, וירידה (בין הפעימה הראשונה לשנייה) ועלייה (בין הפעימה השנייה לשלישית) במדד זיהוי רגשות. שני ממצאים מעניינים עולים בהתבוננות על תת-אוכלוסיות: הממצאים שונים בין שלבי חינוך שונים. אצל תלמידי בית הספר התיכון חלה עלייה ניכרת ומובהקת במדדי ניהול עצמי ופעולות תומכות רווחה אישית, וכן עלייה מובהקת במדד אמפתיה והתנהגויות פרו-חברתיות ומגמת עלייה בכלל המיומנויות, למעט יציבות בזיהוי רגשות. בקרב תלמידי חטיבת הביניים נרשמה עלייה דווקא במדד זיהוי רגשות ונרשמה יציבות בשאר המיומנויות, ואצל תלמידי בית הספר היסודי נרשמה יציבות במיומנויות. בפילוח לפי מגדר נרשמה ירידה במדד המסוגלות אצל בנות. כמו כן הבדלים מגדריים במיומנויות נשארו יציבים לאורך המדידות – תוצאה המצביעה על שונות מגדרית באופן שבו המיומנויות נחוות ומופנמות.

62. בניתוח שונות חד-גורמי נמצא הבדל מובהק בין הפעימות, $F(2, 800) = 3.933$, $p = .02$. גודל האפקט שנרשם קטן ומובהק ($\eta^2 = .01$). הבדלים מובהקים נמצאו בין פעימה 1 לפעימה 3 ($p = .042$) ובין פעימה 2 לפעימה 3 ($p = .038$).

יציבים לאורך שלוש המדידות. באופן כללי הנתונים מצביעים על **שיפור קטן אך בולט** במדדים הקשורים לרווחה אישית, אמפתיה ומערכות יחסים, בעיקר בקרב מורות ובקרב מורים שאינם מחנכים. ממצאים אלו מעניינים לנוכח מרכזיותן של מערכות היחסים במודל של גני תקווה ולנוכח השינויים הניכרים שחלו במדדי תוצאה בקרב כלל המורים בגני תקווה (על המדדים ידווח בהמשך).

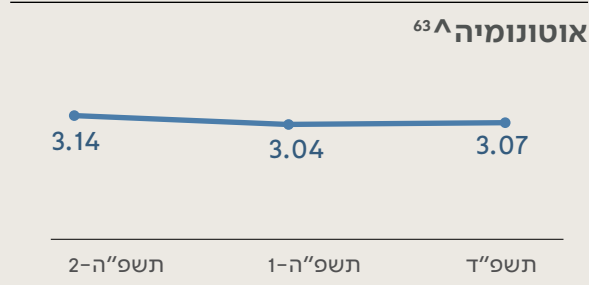
4.4. תנאים תומכים בקידום מיומנויות רגשיות-חברתיות

תלמידים

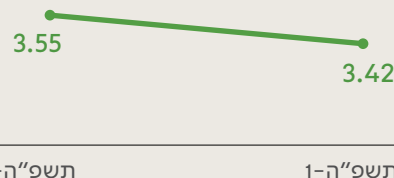
שימוש של מורים בפרקטיקות שמקדמות תנאים מצמיחים בכיתה יכול לתמוך בטיפול מיומנויות SEL, בדגש על תחושת אוטונומיה הכוללת מרכיבים של בחירה ושל חיבור למצפן פנימי. נוסף על כך, שימוש בפרקטיקות שמעודדות עיסוק בעולם הרגשי והחברתי במרחב הכיתתי יכול לסייע בטיפול מיומנויות אלו.

השאלון לתלמידים בגני תקווה כלל שלושה תנאים תומכים למיומנויות רגשיות-חברתיות: (1) אוטונומיה; (2) דיווח תלמידים על שילוב SEL בפרקטיקה על ידי המורים; (3) דיווח של תלמידים על שילוב פרקטיקות תומכות תנאים מצמיחים על ידי המורים. בתרשים 3 שלהלן מוצג הציון הממוצע של כל אחד מהתנאים בקרב התלמידים שהשתתפו במחקר לאורך שלוש פעימות המדידה.

תרשים 4: מדדי תנאים תומכים בקידום מיומנויות רגשיות-חברתיות עפ"י דיווחי תלמידים – שלוש פעימות (ממוצעים, כלל אוכלוסיית התלמידים, $N_{T3}=2551$)

פעולות תומכות רווחה אישית⁶⁴

⁶⁴מדד ייחודי לגני תקווה. נמדד רק מהפעמה השנייה בשלושה בתי ספר בלבד, ובפעמה השלישית בכולם ($NT3=259$).

מדדי מיומנויות רגשיות-חברתיות בגני תקווה בקרב פרקטיקאים – ממצאים בולטים נוספים

- בפילוח לפי מגדר נמצא כי בקרב המורות חלה עלייה ניכרת ומובהקת במדד יחסים בין-אישיים ואמפתיה בין המדידה הראשונה למדידה השלישית ($4.21 \leftarrow 4.26 \leftarrow 4.34$). בשאר המיומנויות נרשמה אצל המורות מגמת עלייה מתונה. אצל מורים ומורות שבחרו בהזדהות לא מגדרית נרשמה יציבות במדדים.
- אצל מורים שאינם מחנכים נמצאה עלייה ניכרת ומובהקת במיומנות פעולות מקדמות רווחה אישית בין הפעמה השנייה והשלישית ($3.23 \leftarrow 3.65$). מלבד זאת מדדי המיומנויות נשארו יציבים.

אז מה הנתונים מלמדים? בקרב כלל אוכלוסיית הפרקטיקאים נרשמה עלייה ניכרת ומובהקת במדד אמפתיה ויחסים בין-אישיים. נרשמה עלייה מובהקת במדד אמפתיה ויחסים בין-אישיים בקרב מורות בין הפעמה הראשונה לשלישית, לצד מגמת עלייה מתונה גם בשאר המיומנויות. לעומתן, בקרב מורים ובקרב מי שזיהו עצמם ללא שיוך מגדרי נותרו המדדים יציבים. ממצא בולט נוסף הוא עלייה ניכרת במדד פעולות תומכות רווחה אישית בקרב מורים שאינם מחנכים, בין הפעמה השנייה לשלישית, מה שמעיד על מודעות גוברת לחשיבות קידום הרווחה גם בקרב צוותים שאינם מובילים כיתות. שאר המדדים בקרב כלל אוכלוסיית המורים נשארו

⁶³ בניתוח שונות חד-גורמי נמצא הבדל מובהק בין הפעימות, $F(2, 7871) = 8.049$, $p < .001$. גודל האפקט שנרשם קטן אך מובהק ($\eta^2 = .002$). הבדלים מובהקים נמצאו בין פעימה 1 לפעימה 3 ($p = .009$) ובין פעימה 2 לפעימה 3 ($p < .001$).

לציין שדיווחיהם של תלמידים אלו התחילו מנקודה גבוהה יותר.

בפילוח לפי מגדר נמצאה עלייה קטנה מאוד אך מובהקת אצל בנים בכל מדדי התנאים התומכים: באוטונומיה (3.09–3.08–3.24) ובדיווח על פרקטיקות שתומכות בתנאים מצמיחים (3.09–3.07–3.23) בין הפעילות הראשונה והשנייה לבין הפעילה השלישית, ובדיווח על שילוב SEL בפרקטיקה (3.38–3.33–3.42) בין הפעילה השנייה לשלישית. בקרב בנות נרשמה יציבות במדדים אלו.

אז מה הנתונים מלמדים? בקרב כלל אוכלוסיית התלמידים בגני תקווה חלה עלייה מובהקת במדד האוטונומיה, וכן בדיווחי התלמידים על שימוש של מורים בפרקטיקות שתומכות בקידום תנאים מצמיחים. בתנאי השלישי, שילוב SEL בפרקטיקה, נרשמה ירידה בין הפעילה הראשונה לשנייה ועלייה בפעילה השלישית. בקרב תלמידי בית הספר התיכון בגני תקווה נרשמה עלייה מובהקת בעלת אפקט ניכר במדדי כל התנאים התומכים. שלושת התנאים: תחושת אוטונומיה, הערכת שילוב SEL בפרקטיקה ופרקטיקות תומכות תנאים מצמיחים – כולם השתפרו בין הפעילה השנייה לשלישית. גם בקרב תלמידי חטיבת הביניים נרשמה עלייה מובהקת במדדי אוטונומיה ופרקטיקות תומכות תנאים מצמיחים, אך באפקט קטן יותר. לעומת זאת, בקרב תלמידי בתי הספר היסודיים נרשמה יציבות במדדי אוטונומיה ופרקטיקות מקדמות תנאים מצמיחים, וירידה קטנה אך מובהקת במדד הדיווח על שילוב SEL בפרקטיקה בין הפעילה הראשונה לשלישית. כמו כן, בפילוח לפי מגדר על פני כל שלבי החינוך ניכרה עלייה בקרב הבנים בכל שלושת מדדי התנאים התומכים, ואילו בקרב הבנות נשמרה יציבות במדדים אלו.

שילוב SEL בפרקטיקה (דיווח תלמידים על מורים)⁶⁴

שילוב פרקטיקות תומכות תנאים מצמיחים (דיווח תלמידים על מורים)⁶⁵

⁶⁴מדד ייחודי לגני תקווה.

מדדי תנאים תומכים בקידום מיומנויות רגשיות-חברתיות בקרב תלמידים בגני תקווה – ממצאים בולטים נוספים

בפילוח לפי שלב חינוך נמצאו עליות ניכרות ומובהקות בקרב תלמידי בית הספר התיכון בכל מדדי התנאים התומכים. במדדי אוטונומיה (2.78–2.78–3.19) בין הפעילה השנייה והשלישית וגם בין הראשונה והשלישית, ובאופן דומה גם במדדים שבהם התלמידים מעריכים את הפרקטיקות של מוריהם: פרקטיקות מקדמות תנאים מצמיחים (2.68–2.65–3.10) ושילוב SEL בפרקטיקה (3.01–2.92–3.33). בקרב תלמידי חטיבת הביניים נרשמה עלייה מובהקת במדדי האוטונומיה (2.68–2.70–2.80) בין הפעילות הראשונה והשנייה לבין הפעילה השלישית, ובמדד הדיווח על פרקטיקות תומכות בתנאים מצמיחים (2.62–2.61–2.72) בין הפעילה השנייה לשלישית. בקרב תלמידי בתי הספר היסודיים נרשמה ירידה קטנה מאוד אך מובהקת במדד הדיווח על שילוב SEL בפרקטיקה (3.78–3.74–3.68). ראוי

64. ניתוח שונות חד-גורמי נמצא הבדל מובהק בין הפעילות, $F(2, 7722) = 4.75, p = .009$. גודל האפקט שנרשם קטן אך מובהק ($\eta^2 = .001$). הבדלים מובהקים נמצאו בין פעילה 1 לפעילה 2 ($p = .011$).

65. ניתוח שונות חד-גורמי נמצא הבדל מובהק בין הפעילות, $F(2, 7810) = 7.925, p < .001$. גודל האפקט שנרשם קטן אך מובהק ($\eta^2 = .002$). הבדלים מובהקים נמצאו בין פעילה 1 לפעילה 3 ($p = .011$) ובין פעילה 2 לפעילה 3 ($p < .001$).

פרקטיקאים

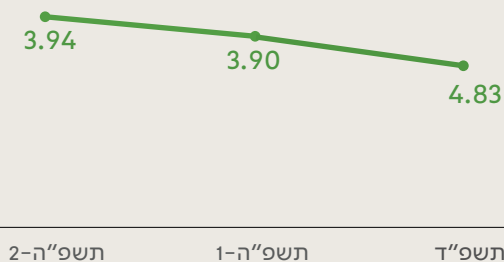
בשאלון למורים נבדק באיזו מידה קיימים אצל המורה חמישה תנאים התומכים בקידומן של מיומנויות רגשיות-חברתיות אצל תלמידים: (1) שילוב למידה רגשית-חברתית בפרקטיקה; (2) תחושת מסוגלות בקידום מיומנויות רגשיות-חברתיות; (3) עמדות חיוביות כלפי למידה רגשית-חברתית; (4) שילוב אמפתיה בהוראה; (5) שילוב פרקטיקות המקדמות תנאים מצמיחים. נוסף על כך נמדדו בגני תקווה שני תנאים שיכולים לסייע למורה לטפח את תלמידיו: (6) אוטונומיה הכוללת מרכיב של בחירה ושל חיבור למצפן פנימי; (7) קשר מיטיב בין המורה להנהלה. בתרשים 4 יוצג הציון הממוצע של כל אחד משבעת התנאים לאורך שלוש פעימות המדידה, לפי דיווחי המורים שהשתתפו במחקר.

תרשים 5: מדדי תנאים תומכים בקידום מיומנויות רגשיות-חברתיות עפ"י דיווחי פרקטיקאים – שלוש פעימות (ממוצעים, כלל אוכלוסיית הפרקטיקאים, $N_{T3}=259$)

שילוב SEL בפרקטיקה

מסוגלות בקידום SEL

עמדות חיוביות כלפי SEL

אמפתיה בהוראה⁶⁶

פרקטיקות תומכות תנאים מצמיחים[^]

אוטונומיה[^]

קשר מורה-הנהלה[^]

[^]מדד ייחודי לגני תקווה.

66. ניתוח שונות חד-גורמי נמצא הבדל מובהק בין הפעימות, $F(2, 800) = 5.46$, $p = .004$. גודל האפקט שנרשם קטן ומובהק ($\eta^2 = .013$). הבדלים מובהקים נמצאו בין פעימה 1 לפעימה 3 ($p = .003$).

מדדי תנאים תומכים בקידום מיומנויות רגשיות-חברתיות בגני תקווה – ממצאים בולטים נוספים

• בפילוח לפי מגדר נרשמה אצל מורות עלייה ניכרת ומובהקת בין המדידה הראשונה לשלישית במדדי אמפתיה בהוראה ושילוב פרקטיקות תומכות תנאים מצמיחים (אמפתיה בהוראה $4.37 \leftarrow 4.44 \leftarrow 4.54$; פרקטיקות תומכות תנאים מצמיחים $4.1 \leftarrow 4.13 \leftarrow 4.28$). בכל שאר המדדים נרשמה אצל המורות מגמת עלייה מתונה. אצל מורים ומורות שבחרו בהזדהות לא מגדרית נרשמה יציבות במדדי התנאים.

• בפילוח לפי שלב חינוך נמצאה בקרב מורי בתי הספר היסודיים עלייה ניכרת ומובהקת בין הפעימה הראשונה לשלישית במדדי אמפתיה בהוראה $4.44 \leftarrow 4.51 \leftarrow 4.60$ ושילוב פרקטיקות מקדמות תנאים מצמיחים $4.24 \leftarrow 4.28 \leftarrow 4.42$, וכן מגמת עלייה מתונה בין הפעימה הראשונה לשלישית בכל שאר מדדי התנאים התומכים.

• בפילוח לפי מחנכים ומורים שאינם מחנכים נמצאה בין הפעימה הראשונה לשלישית עלייה ניכרת ומובהקת במדד אמפתיה בהוראה בקרב מורים שאינם מחנכים $4.33 \leftarrow 4.47 \leftarrow 4.48$ ועלייה מובהקת אך מתונה יותר בקרב מחנכים $4.40 \leftarrow 4.41 \leftarrow 4.54$.

• בפילוח לפי גיל המורה נמצאו ממצאים שונים בקבוצות הגיל השונות. אצל מורים בני 40-31 נמצאה בין הפעימה הראשונה לשלישית עלייה ניכרת ומובהקת במדד אמפתיה בהוראה $4.29 \leftarrow 4.40 \leftarrow 4.50$, ובקרב בני 41-50 נמצאו בין הפעימה השנייה לשלישית ירידות ניכרות ומובהקות במדדי קשר מורה-הנהלה $4.29 \leftarrow 4.56 \leftarrow 4.50$ ואוטונומיה $4.10 \leftarrow 4.3 \leftarrow 4.25$.

• בפילוח לפי ההשכלה של צוותי ההוראה נמצא בין הפעימה הראשונה לשלישית הבדל ניכר ומובהק במדד אמפתיה בהוראה בקרב מורים בעלי תואר ראשון $4.33 \leftarrow 4.45 \leftarrow 4.52$, ואילו בקרב מורים בעלי תואר שני נרשמה יציבות.

• בפילוח לפי ותק בהוראה (לפי עשורים) לא נמצאו הבדלים של ממש. עם זאת, התמקדות בקבוצת המורים החדשים מעלה ממצאים מעניינים רבים. נמצא כי בקרב מורים בעלי ותק של 0-5 שנים חלה בין הפעימה הראשונה לשלישית עלייה ניכרת ומובהקת במדד האמפתיה בהוראה $4.30 \leftarrow 4.48 \leftarrow 4.53$ ובקשר מורה-הנהלה, ובאוטונומיה ומשמעות חלה עלייה ניכרת בין הפעימה הראשונה לשנייה ולאחר מכן ירידה בחזרה בפעימה השלישית $4.3 \leftarrow 4.6 \leftarrow 4.3$. בשאר קבוצות הותק נרשמה יציבות במדדים.

אז מה הנתונים מלמדים? יש עלייה ניכרת ומובהקת במדד אמפתיה בהוראה בקרב כלל אוכלוסיית המורים. בקרב מורות (נשים) ובקרב צוותי בתי ספר יסודיים יש עלייה מובהקת גם במדד שילוב פרקטיקות תומכות תנאים מצמיחים ומגמת עלייה מתונה בשאר המדדים.

ככלל, הנתונים מצביעים על עלייה במדד האמפתיה בהוראה בקרב כל אוכלוסיית המורים בגני תקווה. עוד אפשר לראות התחזקות תנאים תומכים לטיפול מיומנויות בעיקר בקרב תלמידי בית הספר התיכון ובקרב מורות, מורים בבתי הספר היסודיים, מורים בעלי תואר ראשון, מורים בקבוצת הגיל 31-40 ומורים בתחילת דרכם. לעומת זאת, בקרב קבוצות ותיקות יותר ובשלב חינוך גבוהים יותר התמונה בעיקרה יציבה. ממצאים אלו מדגישים את החשיבות של התאמת התמיכה הרגשית-חברתית לפי שלב ההתפתחות של הלומד או של המורה.

4.5. מדדי תוצאה

בחלק זה יוצגו מדדי התוצאה אצל התלמידים והפרקטיקאים בגני תקווה.

תלמידים

בשאלון לתלמידים נמדדו ארבעה מדדי תוצאה: (1) קשר מורה-תלמיד; (2) תחושת שייכות לכיתה; (3) מניעת בריונות; (4) מניעת בריונות ברשת.

מדדי תוצאה בגני תקווה – ממצאים בולטים נוספים

בפילוח לפי **שלב חינוך** נמצאו עליות ניכרות ומובהקות בקרב תלמידי בית הספר התיכון בממד קשר מורה-תלמיד ($3.42 \leftarrow 3.29 \leftarrow 3.56$). ההבדלים מובהקים בין כל נקודות הזמן. כמו כן נמצאה בין הפעילות השנייה והשלישית עלייה במדדי מניעת בריונות ($3.05 \leftarrow 3.28$) ומניעת בריונות ברשת ($3.28 \leftarrow 3.63$). עלייה מובהקת נרשמה גם בממד תחושת השייכות לכיתה בין הפעילה השנייה לשלישית, אך באפקט קטן יותר ולאחר ירידה (אומנם לא מובהקת) בין הפעילה הראשונה לשנייה ($3.32 \leftarrow 3.21 \leftarrow 3.40$). בקרב תלמידי חטיבת הביניים נרשמה בין הפעילות הראשונה לשנייה והשלישית ירידה קטנה מאוד אך מובהקת בממד תחושת השייכות לכיתה ובמדד קשר מורה-תלמיד ($3.31 \leftarrow 3.19 \leftarrow 3.18$), ובמדד נמדדה ירידה בין הפעילה הראשונה לשנייה ועלייה בין הפעילה השנייה לשלישית. אצל תלמידי בתי הספר היסודיים נרשמה בין הפעילה הראשונה לשלישית ירידה קטנה מאוד אך מובהקת בממד קשר מורה-תלמיד ($3.76 \leftarrow 3.73 \leftarrow 3.66$). בשאר המדדים בחטיבת הביניים ובבתי הספר היסודיים נרשמה יציבות.

בפילוח לפי **מגדר** נרשמה אצל הבנות ירידה קטנה מאוד אך מובהקת במדדי תחושת שייכות לכיתה ($3.38 \leftarrow 3.28 \leftarrow 3.27$) וקשר מורה-תלמיד ($3.43 \leftarrow 3.33 \leftarrow 3.31$) בין המדידה הראשונה לשנייה והשלישית, ואילו אצל הבנים נרשם דפוס של ירידה בין הפעילות הראשונה והשנייה ועלייה בחזרה בפעילה השלישית בתחושת שייכות לכיתה ($3.74 \leftarrow 3.61 \leftarrow 3.69$) וקשר מורה-תלמיד ($3.49 \leftarrow 3.35 \leftarrow 3.46$). דפוס זה אצל הבנים מתאים אולי לעובדה שהמדידות הראשונה והשלישית נעשו בסוף שנת הלימודים ואילו המדידה השנייה נעשתה בתחילת השנה, אך אין הוא מסביר את ההבדלים המגדריים. עוד ראוי לציין שהבנים

תרשים 6: מדדי תוצאה על פי דיווחי תלמידים – שלוש פעימות (ממוצעים, כלל אוכלוסיית התלמידים, $N_{T3}=2551$)

תחושת שייכות לכיתה⁶⁷

תשפ"ד תשפ"ה-1 תשפ"ה-2

קשר מורה-תלמיד⁶⁸

תשפ"ד תשפ"ה-1 תשפ"ה-2

מניעת בריונות

תשפ"ה-2 תשפ"ה-1

מניעת בריונות ברשת⁶⁹

תשפ"ה-2 תשפ"ה-1

מדד ייחודי לגני תקווה.

67 ניתוח שונות חד-גורמי נמצא הבדל מובהק בין הפעילות, $F(2, 7956) = 10.135$, $p < .001$. גודל האפקט שנרשם קטן אך מובהק ($\eta^2 = .003$). הבדלים מובהקים נמצאו בין פעימה 1 לפעימה 2 ($p < .001$) ובין פעימה 1 לפעימה 3 ($p = .005$).

68 ניתוח שונות חד-גורמי נמצא הבדל מובהק בין הפעילות, $F(2, 5257.9) = 12.235$, $p < .001$. גודל האפקט שנרשם קטן אך מובהק ($\eta^2 = .003$). הבדלים מובהקים נמצאו בין כל זוגות הפעילות: בין פעימה 1 לפעימה 2 ($p < .001$) ובין פעימה 1 לפעימה 3 ($p = .004$).

תרשים 7: מדדי תוצאה על פי דיווחי פרקטיקאים – שלוש פעימות (ממוצעים, כלל אוכלוסיית הפרקטיקאים, $N_{T3}=259$)

תחושת שייכות לבית הספר

תשפ"ד תשפ"ה-1 תשפ"ה-2

תפיסת האקלים בבית הספר

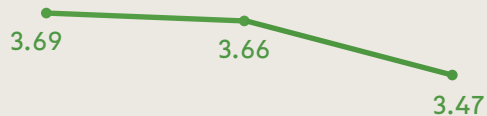
תשפ"ד תשפ"ה-1 תשפ"ה-2

תחושת שחיקה*

תשפ"ד תשפ"ה-1 תשפ"ה-2

התמודדות עם קושי⁶⁹

תשפ"ד תשפ"ה-1 תשפ"ה-2

התחילו מנקודה גבוהה יותר במדדי תחושת שייכות לכיתה ומסוגלות, וכן שמדדי שייכות לכיתה וקשר מורה-תלמיד נמוכים אצל הבנות בהשוואה לבנים מעבר למדידות.

אז מה הנתונים מלמדים? בהתבוננות על

כלל אוכלוסיית התלמידים נרשמה ירידה קטנה מאוד אך מובהקת במדדי תחושת שייכות לכיתה וקשר מורה-תלמיד. עם זאת התבוננות בפילוח לפי שלב חינוך ועל פי מגדר מתגלה תמונה מגוונת יותר. תלמידי בית הספר התיכון חוו בעיקר בין הפעימה השנייה לשלישית שיפור מובהק בכל מדדי התוצאה: קשר מורה-תלמיד, מניעת בריונות ומניעת בריונות ברשת, שחל בהם שינוי של ממש, ותחושת שייכות לכיתה, שבה חל אפקט קטן יותר. בקרב תלמידי חטיבת הביניים ובתי הספר היסודיים נרשמה ירידה קטנה מאוד במדד קשר מורה-תלמיד, ובחטיבה גם במדד תחושת השייכות לכיתה. פילוח לפי מגדר מצביע על ירידה, אומנם קטנה מאוד, אצל הבנות במדדי תחושת שייכות לכיתה וקשר מורה-תלמיד, אך ירידה זו מעניינת גם לנוכח נקודת ההתחלה במדדים אלו, שהיא נמוכה יותר אצל בנות.

פרקטיקאים

בשאלון למורים נמדדו שישה מדדי תוצאה: (1) תחושת שייכות לבית הספר; (2) אקלים בית הספר; (3) תחושת שחיקה – כל אלה כלולים במדדי הליבה, ועוד 3 מדדי תוצאה ייחודיים לגני תקווה: (4) התמודדות עם קושי; (5) שלומות; (6) יחסי מורים-הורים. בתרשים 5 מוצג הציון הממוצע של כל אחד ממדדי התוצאה בקרב המורים שהשתתפו במחקר.

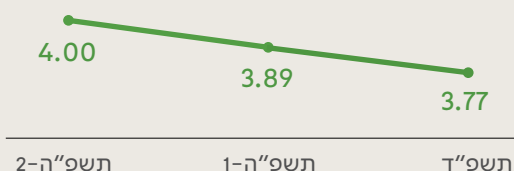
69. ניתוח שונות חד-גורמי נמצא הבדל מובהק בין הפעימות, $F(2, 797) = 7.495$, $p < .001$. גודל האפקט שנרשם קטן ומובהק ($\eta^2 = .018$). הבדלים מובהקים נמצאו בין פעימה 1 לפעימה 2 ($p = .006$) ובין פעימה 1 לפעימה 3 ($p = .001$).

ובתיכון בין הפעימה הראשונה לשנייה (3.36–3.73–3.6). כמו כן, בבתי הספר היסודיים נרשמה בקרב המורים עלייה ניכרת ומובהקת גם במדד יחסי מורים-הורים בין הפעימה הראשונה לשלישית (4.14–4.26–4.34) וכן מגמת עלייה מתונה בכל שאר המדדים, ובכללם מדד השחיקה. בקרב המורים בבית הספר התיכון נרשמה בין הפעימה הראשונה לשלישית עלייה ניכרת ומובהקת גם במדד השלומות (3.48–3.83–3.9).

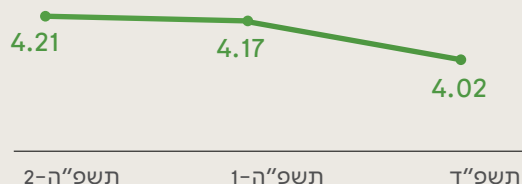
בפילוח לפי **מחנכים** ומורים שאינם מחנכים נמצאה עלייה ניכרת ומובהקת בקרב מורים שאינם מחנכים במדדי שלומות, התמודדות עם קושי ויחסי מורים-הורים. העלייה נראתה בין הפעימה הראשונה לשנייה במדדי התמודדות עם קושי (3.47–3.7–3.68) ויחסי מורים-הורים (3.83–4.03–4.07), ובין הפעימה הראשונה לשלישית במדדי שלומות (3.72–4.03–3.91) ויחסי מורים-הורים. אצל מחנכים נמצאה בין הפעימה הראשונה לשלישית עלייה ניכרת ומובהקת במדד התמודדות עם קושי (3.47–3.62–3.69).

בפילוח לפי **רמת השכלה** אפשר לראות כי חלה עלייה בקרב מורים בעלי תוא ראשון (שהם כמחצית מהמורים) במדדים התמודדות עם קושי (3.44–3.66–3.72), שלומות (3.74–3.9–4.01) ויחסי מורים-הורים (3.98–4.24–4.21). בכל המדדים העלייה היא בין הפעימה הראשונה לשלישית, ובמדדי התמודדות עם קושי ויחסי מורים-הורים גם בין הפעימה הראשונה לשנייה. בפילוח לפי ותק בהוראה (לפי עשורים) לא נמצאו הבדלים של ממש. עם זאת, התמקדות בקבוצת המורים החדשים מעלה ממצאים מעניינים רבים. בקרב מורים בעלי ותק של 0-5 שנים נרשמה בין המדידה הראשונה והשלישית עלייה ניכרת ומובהקת במדדי התמודדות עם קושי (3.36–3.62–3.79), שלומות (3.6–3.93–4.04) ויחסי מורים-הורים (3.9–4.13–4.19), ובמדד השלומות גם

שלומות⁷⁰

יחסי מורים-הורים⁷¹

* ערכים גבוהים יותר במדד זה פירושם תחושת שחיקה גבוהה יותר.
^ מדד ייחודי לגני תקווה.

מדדי תוצאה בגני תקווה בקרב פרקטיקאים – ממצאים בולטים נוספים

בפילוח לפי **מגדר** נמצאה אצל מורות עלייה ניכרת ומובהקת בין המדידה הראשונה לשנייה במדדי אקלים, התמודדות עם קושי ושלומות, ובין המדידה הראשונה לשלישית במדדים התמודדות עם קושי, שלומות ויחסי מורים-הורים (אקלים 3.87–4.14–4.03; התמודדות עם קושי 3.40–3.64–3.73; שלומות 3.68–3.91–4.04; יחסי מורים-הורים 4.04–4.18–4.26). במדדים האחרים נרשמה אצל המורות מגמת עלייה מתונה. אצל המורים נמצאה עלייה ניכרת ומובהקת במדד יחסי מורים-הורים בין המדידה הראשונה לשלישית (3.84–4.11–4.15). אצל משיבים שבחרו בהזדהות לא מגדרית נרשמה יציבות במדדי תוצאה.

בפילוח לפי **שלב חינוך** נצפתה אצל מורים בבתי הספר היסודיים ובבית הספר התיכון עלייה ניכרת ומובהקת במדד התמודדות עם קושי. בבתי הספר היסודיים בין הפעימה הראשונה לשלישית (3.53–3.68–3.76),

70 ניתוח שונות חד-גורמי נמצא הבדל מובהק בין הפעימות, $F(2, 5.19.738) = 5.1, p = .006$. Welch's $F(2, 5.19.738) = 5.1, p = .006$. גודל האפקט שנרשם קטן מובהק ($\eta^2 = .013$) (חושב מתוך ה-anova). הבדלים מובהקים נמצאו בין פעימה 1 לפעימה 3 ($p = .004$).

71 ניתוח שונות חד-גורמי נמצא הבדל מובהק בין הפעימות, $F(2, 784) = 7.427, p < .001$. גודל האפקט שנרשם קטן ומובהק ($\eta^2 = .019$). הבדלים מובהקים נמצאו בין פעימה 1 לפעימה 2 ($p = .008$) ובין פעימה 1 לפעימה 3 ($p < .001$).

מעידים כי התלמידים בבית הספר התיכון והמורים החדשים הם הקבוצות שהפיקו את מרב התועלת מהתהליך, בעיקר בתחומים של רווחה רגשית, קשרים בין-אישיים ואקלים ושיתופי פעולה עם הורים.

5. סיכום ומסקנות

הנתונים מבוססים על שלוש פעימות מדידה לאורך זמן, ומציירים תמונה עדכנית של מגמות השינוי במיומנויות הרגשיות-חברתיות, בתנאים התומכים ובמדדי התוצאה בקרב תלמידים ופרקטיקאים בגני תקווה. הממצאים מצביעים על דפוסים עקביים של שיפור באוכלוסיות מסוימות, על יציבות באחרות, ועל פערים בין שלבי חינוך, מגדרים ושנות ותק בהוראה. מגמות אלו מספקות כיווני פעולה חשובים להמשך פיתוחה והתאמתה של היוזמה לקידום SEL במערכת החינוך בגני תקווה.

תלמידים

במבט כללי, בקרב תלמידי גני תקווה נרשמו שינויים מתונים אך מובהקים –

- **במיומנויות האישיות:** עלייה בניהול עצמי לצד ירידה בתחושת המסוגלות ובתודעת הצמיחה.
- **בתנאים התומכים:** עלייה באוטונומיה ובפרקטיקות המטפחות סביבה מצמיחה.
- **במדדי התוצאה:** ירידה בתחושת שייכות לכיתה ובקשר מורה-תלמיד.

לפי שלב חינוך

- **בית הספר התיכון:** מגמה רחבה של עלייה בכלל המיומנויות, עם שיפור מובהק במיוחד בניהול עצמי, רווחה אישית והתנהגות פרו-חברתית. גם התנאים התומכים השתפרו באופן בולט – באוטונומיה, בשילוב SEL בהוראה ובפרקטיקות תומכות סביבה מצמיחה. במדדי התוצאה נרשמו עליות ניכרות בקשר מורה-תלמיד, במניעת בריונות ובתחושת שייכות לכיתה.

- **חטיבת הביניים:** שיפור מובהק בזיהוי רגשות ועלייה בתנאים התומכים – בעיקר באוטונומיה ובפרקטיקות מצמיחות. במקביל

בין המדידה הראשונה לשנייה. בשאר קבוצות הוותק נשמרה יציבות במדדים.

- בפילוח לפי גיל נרשמה בין הפעימה הראשונה לשלישית עלייה ניכרת ומובהקת במדד השלומות בקרב מורים בני 50+ ($3.64 \leftarrow 3.92 \leftarrow 4.06$) ובקרב מורים בני 31-40 ($3.59 \leftarrow 3.86 \leftarrow 4.04$). בקרב מורים בני 40-31 נרשמה עלייה ניכרת ומובהקת גם במדדי התמודדות עם קושי ($3.38 \leftarrow 3.61 \leftarrow 3.67$) ויחסי מורים-הורים ($3.94 \leftarrow 4.15 \leftarrow 4.24$).

אז מה הנתונים מלמדים? הנתונים

מצביעים בעקביות על שיפורים ניכרים מובהקים בכמה מדדי תוצאה, ובעיקר במדדים הייחודיים לגני תקווה: התמודדות עם קושי, שלומות ויחסי מורים-הורים. מורות דיווחו על שיפור מובהק בכלל שלושת המדדים הללו, ואצל מורים נרשם שיפור בעיקר במדד יחסי מורים-הורים. בקרב המזדהים ללא מגדר נרשמה יציבות. בקרב מורים בבתי הספר היסודיים ובתיכון חל שיפור במדד התמודדות עם קושי, ונוסף על כך שיפור המורים בבית הספר התיכון את מדד השלומות ועמיתיהם בבתי הספר היסודיים את מדד יחסי מורים-הורים. גם מורים שאינם מחנכים דיווחו על שיפור ניכר ועקבי במדדי שלומות, התמודדות עם קושי ויחסי מורים-הורים, בעוד בקרב מחנכים נרשם שיפור בעיקר במדד התמודדות עם קושי. בפילוח לפי רמת השכלה, אצל מורים בעלי תואר ראשון – שהם פלח ניכר מהמורים בגני תקווה – חל שיפור מובהק בכל שלושת המדדים הללו: שלומות, יחסי מורים-הורים והתמודדות עם קושי.

אצל מורים בני 31-40 נרשמה עלייה בכל שלושת המדדים האלה, ואצל מורים בני 50+ חלה עלייה במדד השלומות. לבסוף, מורים בעלי ותק של 0-5 שנים בלטו בשיפור ניכר במדדי שלומות, התמודדות עם קושי ויחסי מורים-הורים. בשאר קבוצות הוותק נרשמה יציבות.

לסיכום, הנתונים של מדדי התוצאה

· **מורים בני 31–40:** שיפור עקבי במדדים המרכזיים, לעומת קבוצות גיל מבוגרות יותר, שבהן נצפתה בעיקר יציבות.

לסיכום, מהנתונים עולה כי האוכלוסיות שניכר כי הפיקו את מרב התועלת מהיוזמה עד כה הן תלמידי בית הספר התיכון, וכי אצל תלמידי חטיבת הביניים ניכר שיפור בתנאים התומכים לטיפול מיומנויות, שהם השלב הראשון בתאוריית השינוי. בקרב המורים השינוי ניכר בעיקר אצל מורים בראשית דרכם, נשים (מורות), מורים בבתי הספר היסודיים ומורים בעלי תואר ראשון ובני 31–40. ממצאים אלו מדגישים את הפוטנציאל הטמון ביוזמה לחולל שינוי חיובי. בהתאם למודל הפעולה של היוזמה, המתמקד בעבודה עם צוותי ההוראה כמנוף לשינוי מערכתי רחב, נראה כי המגמות החיוביות בקרב המורים עשויות לשמש תשתית חשובה להעמקת ההשפעה גם בקרב תלמידים, בעיקר בשכבות הגיל הצעירות, ולבסס תרבות בית ספרית הרואה ברווחה רגשית-חברתית מרכיב יסודי בהצלחתם של תלמידים ומורים כאחד.

נמדדה ירידה קלה אך מובהקת בתחושת שייכות לכיתה.

· **בתי הספר היסודיים:** יציבות ברוב המדדים, עם ירידה קטנה אך מובהקת בשילוב SEL בפרקטיקה ובקשר מורה-תלמיד.

לפי מגדר

בקרב **הבנים** ניכרת יציבות או עלייה ברוב המדדים, בעיקר בתנאים התומכים (אוטונומיה, פרקטיקות מצמיחות ושילוב SEL). בקרב **הבנות** נרשמו יציבות או ירידות – בעיקר בתחושת המסוגלות, בקשר מורה-תלמיד ובתחושת שייכות לכיתה.

פרקטיקאים (מורים ומורות)

בקרב כלל המורים ניכרת מגמה עקבית של עלייה לאורך שלוש פעימות המדידה. נרשמו שיפורים מובהקים באמפתיה וביחסים בין-אישיים, באמפתיה בהוראה, בשלומות, בהתמודדות עם קושי וביחסי מורים-הורים. המגמות מצביעות על תהליך הדרגתי של הפנמת עקרונות ה-SEL בתוך התרבות הבית ספרית וביחסים שבין מורים, תלמידים והורים.

תת-אוכלוסיות בולטות

· **מורות:** שיפור נרחב ברוב המדדים, בעיקר באמפתיה, יחסים בין-אישיים, אקלים, שלומות ויחסי מורים-הורים.

· **מורים בבתי הספר היסודיים:** עליות במדדי אמפתיה בהוראה, התמודדות עם קושי ויחסי מורים-הורים.

· **מורים בחטיבת הביניים ובתיכון:** שיפורים נקודתיים בלבד – בעיקר בשלומות או ברווחה אישית.

· **מורים שאינם מחנכים:** שיפור רחב במדדי רווחה, אמפתיה והתמודדות.

· **מורים בעלי תואר ראשון:** עלייה במגוון מדדים; לעומתם, בקרב בעלי תואר שני נרשמה יציבות.

· **מורים בראשית דרכם (0–5 שנות ותק):** עליות מובהקות באמפתיה, אוטונומיה, שלומות ויחסי מורים-הורים.

Henderson, A. T., & Mapp, K. L. (2002). A new wave of evidence: The impact of school, family, and community connections on student achievement. Austin, TX: SEDL.

Jennings, P. A. & Greenberg, M. T. (2009) The Prosocial Classroom: Teacher Social and Emotional Competence in Relation to Student and Classroom Outcomes. *Review of Educational Research Spring*, 79(1): 491–525

Klassen, R. M., Perry, N. E., & Frenzel, A. C. (2011). Teachers' relatedness with students: An underemphasized component of teachers' basic psychological needs. *Journal of Educational Psychology*. 104(1): 150–165

Lasater, K. (2016). Parent–Teacher Conflict Related to Student Abilities: The Impact on Students and the Family–School Partnership. *School Community Journal*, 2016, 26(2): 237–262

Polizzi, C. P. & Lynn, S. J. (2021) Regulating Emotionality to Manage Adversity: A Systematic Review of the Relation Between Emotion Regulation and Psychological Resilience. *Cognitive Therapy and Research* 45:577–597

Price, H. E. (2012). Principal–teacher interactions: How affective relationships shape principal and teacher attitudes. *Educational Administration Quarterly*, 48(1), 39–85

Ryan, R. M. & Deci, E. L. (2020). Intrinsic and extrinsic motivation from a self-determination theory perspective: Definitions, theory, practices, and future directions. *Contemporary Educational Psychology*, 61

6. ביבליוגרפיה

ראזר, מ' וכ"ץ-ברגר, ה' (2024). של מי הקונפליקט הזה? התבוננות מחודשת על תפקיד המנהלות והמנהלים בקונפליקט בין מורות והורים. מכון אבני ראשה.

Bunijevac, M. (2017). Parental Involvement as a Important Factor for Successful Education, *Center for Educational Policy Studies Journal* 7(3):137–153

Cappella, E., Schwartz, K., Hill, J., Kim, H. Y., & Seidman, E. (2019). A national sample of eighth-grade students: The impact of middle grade schools on academic and psychosocial competence. *Journal of Early Adolescence*, 39(2), 167–200.

CASEL 2020. CASEL SEL framework: What Are the Core Competence Areas and Where Are They Promoted?

Collie, R. J., Shapka, J. D. & Perry, N. E. (2012). School Climate and Social–Emotional Learning: Predicting Teacher Stress, Job Satisfaction, and Teaching Efficacy. *Journal of Educational Psychology* 104(4): 1189 –1204

Desimone, L. M., Smith, T. M., & Frisvold, D. E. (2010). Survey Measures of Classroom Instruction: Comparing Student and Teacher Reports. *Educational Policy*, 24(2), 267–329

Green, A. L.; Ferrante, S.; Boaz, T. L.; Kutash, K.; Wheeldon–Reece, B. (2021). *Psychology in the Schools*, v58 n6 p1056–1069.

Gu, Q. & Day, C. (2013). Challenges to teacher resilience: conditions count. *British Educational Research Journal* 39(1): 22–44

Shilshtein, E., Margalit, M. & Steinberg, Y. (2024). The Parent-School Relationship, Resilience and Parental Stress. *Contemp School Psychol*.

Steinberg, L. (2017). *Adolescence* (11th ed.). McGraw-Hill.

Turker, M. & Bahceci, F. (2024). New generation parenting attitude: Helicopter parenting. *Critical Reviews in Educational Sciences* 5(1): 45-56